

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 26 februari 1943 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m.

Genom en den 5 februari 1943 dagtecknad proposition, nr 29, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att
dels antaga följande förslag till

L a g **om jämkning av arrendeavtal i vissa fall.**

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Har arrendator enligt arrendeavtal, som slutits före den 1 september 1940, åtagit sig att utgöra arrende till minst hälften genom avlämnande av mjölk eller smör, äge arrendatorn, därest arrendevillkoren på grund av rådande förhållanden befinnas för honom oskäligt tyngande, påfordra skälig jämkning av arrendet i vad det bestämts i nämnda produkter och avser år 1943.

2 §.

Har arrendator, som skall frånträda den arrenderade fastigheten under år 1943, enligt arrendeavtalet åtagit sig att vid frånträdandet avlämna viss myckenhet stråfoder eller annat jordbruksalster, äge arrendatorn, där brist förefinnes i den fastställda myckenheten på grund av omständigheter, till vilka han icke varit vållande, rätt att i skälig omfattning vinna befrielse från skyldighet att ersätta bristen.

3 §.

Kunna jordägaren och arrendatorn icke enas om den jämkning av arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § är berättigad, eller om det sätt, varpå jämkningen må komma arrendatorn till godo, eller, i fall som avses i 2 §, om arrendatorns befrielse från ersättningsskyldighet gentemot jordägaren eller omfattningen därav, skall frågan avgöras av särskild nämnd. Sådan nämnd skall bestå av tre ledamöter och tillsättas för område, som Konungen bestämmer.

En av ledamöterna, vilken tillika skall vara ordförande i nämnden, utses av Konungen. För varje hushållningssällskaps verksamhetsområde skola av länsstyrelsen utses två ledamöter, vilka skola tjänstgöra i nämnden vid behandling av ärende angående arrendeavtal rörande fastighet inom det område för vilket de utsetts. Den ene av dessa ledamöter skall vara ägare av jordbruksfastighet och den andre arrendera sådan fastighet. För ordföranden och varje ledamot förordnas en suppleant. Har inom nämnden var röstande sin mening och kunna ej två meningar sammanjämkas, gäller ordförandens.

Vill arrendator påkalla nämndens prövning av tvist som avses i denna lag, skall han vid äventyr av talans förlust bevisligen därom hava underrättat jordägaren före utgången av år 1943.

Mot nämndens beslut må talan icke föras.

4 §.

Där ej annorlunda mellan jordägaren och arrendatorn åsämjes, må den jämkning av arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § är berättigad, icke utan synnerliga skäl av nämnden bestämmas på sådant sätt, att därigenom arrendet i vad det bestämts i mjölk eller smör nedsättes för den tid jämkningen avser med mer än två tredjedelar av prisstegringen efter den 14 mars 1940 å nämnda produkter.

Befrielse från skyldighet att ersätta sådan brist som avses i 2 § må ej mot jordägarens bestridande utan synnerliga skäl medgivas till större del än två tredjedelar av bristen.

5 §.

Ersättning till nämndens ordförande och ledamöter skall bestämmas enligt de grunder som Konungen fastställer. Ersättningen till ordföranden gäldas av allmänna medel.

6 §.

Av nämnden meddelad dom gånge efter överexekutors förordnande i verket lika som domstols lagakraftäggande dom.

7 §.

Utöver vad i 3—5 §§ är stadgat skola beträffande nämnden bestämmelserna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

8 §.

Erfordras för tillämpning av denna lag ytterligare föreskrifter, skola de meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

dels ock till Kostnader i samband med jämkning av vissa arrendeavtal för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor.

Propositionen har hänvisats, såvitt angår anslagsfrågan, till jordbruksutskottet samt i övrigt till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet.

Beträffande skäl, som anförts till stöd för lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt *lagen den 6 mars 1942 (nr 72) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall* kunde arrendator påfordra skälig jämkning i arrendeavtalet under förutsättning att detta slutits före den 1 september 1940 och arrendatorn däri åtagit sig att utgöra arrendet till minst hälften genom avlämnande av mjölk, smör eller annat jordbruksalster. Sådan jämkning kunde ock äga rum, därest i före sistnämnda dag slutet arrendeavtal rörande fastighet, som icke tillhörde kronan eller vore anslagen till ecklesiastikt ändamål, arrendet till minst hälften utsatts i jordbruksalster att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i länets markegångstaxa eller enligt annan jämförlig värdesättning. Såsom förutsättning för att jämkning som här avses skulle kunna ske fordrades tillika, att arrendevillkoren på grund av rådande förhållanden befundes för arrendatorn oskäligt tyngande. Jämkningsen kunde endast avse det i jordbruksalster bestämda arrendet såvitt anginge, då arrendet skulle utgöras genom avlämnande av jordbruksalster, tiden från och med den 14 mars 1941 till och med den 31 december 1942 och, då arrendet utsatts i jordbruksalster att lösas med penningar, tiden från och med den 14 mars 1941 till den 14 mars 1942 (1 §).

I 2 § av *lagen stadgades*, att, därest arrendator, som skulle frånträda den arrenderade fastigheten under år 1942, enligt arrendeavtalet åtagit sig att vid frånträddandet avlämna viss myckenhet stråfoder eller annat jordbruksalster, arrendatorn skulle äga, där brist förefanns i den fastställda myckenheten på grund av omständigheter, till vilka han icke varit vållande, rätt att i skälig omfattning vinna befrielse från skyldighet att ersätta bristen. *Lagens 3 §* upptog föreskrifter rörande förfarandet, för den händelse jordägaren och arrendatorn icke kunde enas om den jämkning av arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § vore berättigad, eller om det sätt, varpå jämkningen skulle komma arrendatorn till godo, eller, i fall som avsåges i 2 §, om arrendatorns befrielse från ersättningsskyldighet gentemot jordägaren eller omfattningen därav. I dylika fall skulle frågan avgöras av en särskild nämnd. Sådan nämnd skulle bestå av tre personer och tillsättas för område, som Kungl. Maj:t ägde bestämma. En av ledamöterna, vilken tillika skulle vara ordförande i nämnden, skulle utses av Kungl. Maj:t. För varje hushållningssällskaps verksamhetsområde skulle av länsstyrelsen utses två ledamöter, vilka skulle tjänstgöra i nämnden vid behandling av ärende angående arrendeavtal rörande fastighet inom det område, för vilket de utsetts. Den ene av dessa ledamöter skulle vara ägare av jordbruksfastighet och den andre arrendera sådan fastighet. För ordföranden och varje ledamot skulle förordnas en suppleant. Ville arrendator påkalla nämndens prövning av tvist som avsåges i *lagen*.

skulle han vid äventyr av talans förlust bevisligen därom hava underrättat jordägaren före utgången av år 1942. Mot nämndens beslut kunde talan icke föras (3 §).

Där ej annorlunda mellan jordägaren och arrendatorn åsämjdes, kunde den jämkning av det i jordbruksalster bestämda arrendet, till vilken arrendatorn enligt 1 § vore berättigad, icke utan synnerliga skäl av nämnden bestämmas på sådant sätt, att därigenom arrendet för den tid jämkningen avsåge nedsattes med mer än två tredjedelar av prisstegringen å ifrågakomna jordbruksalster efter den 14 mars 1940. Befrielse från skyldighet att ersätta sådan brist som avsåges i 2 § kunde ej mot jordägarens bestridande utan synnerliga skäl medgivnas till större del än två tredjedelar av bristen (4 §).

Ersättning till nämndens ordförande och ledamöter skulle bestämmas enligt de grunder som Kungl. Maj:t fastställde. Ersättningen till ordföranden skulle gäldas av allmänna medel (5 §).

Av nämnden meddelad dom skulle efter överexekutors förordnande gå i verket lika som domstols lagakraftgående dom (6 §). Utöver vad i 3—5 §§ stadgats skulle beträffande nämnden bestämmelserna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän i tillämpliga delar lända till efterrättelse (7 §). Kungl. Maj:t ägde meddela för lagens tillämpning erforderliga föreskrifter (8 §).

I kungörelse den 6 mars 1942 (nr 73) ha upptagits bestämmelser angående nämnd, som avsåges i ifrågavarande lag. Enligt kungörelsen skulle finnas fem nämnder.

För täckande av kostnaderna för de i lagen omförmälda nämnderna anvisades under anslagstiteln Kostnader i samband med jämkning av vissa arrendeavtal å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

För att vinna upplysning rörande verkningarna av förutberörda lagstiftning samt för att erhålla grundval för bedömande av frågan huruvida lagstiftning av motsvarande innehåll alltjämt erfordrades lät statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet infordra utlåtanden från dels ordförandena i de i 3 § av lagen omförmälda nämnderna dels ock lantbruksstyrelsen. Yttranden inkommo även från Sveriges lantbruksförbund och riksförbundet landsbygdens folk (RLF). I samtliga yttranden med undantag av ett tillstyrktes en förlängning av ifrågavarande lagstiftning. För innehållet i utlåtandena redogöres å sid. 5—10 i propositionen.

Efter redogörelse för de inkomna utlåtandena har *föredragande departementschefen, statsrådet Pehrsson-Bramstorp*, anförde:

»Av de inhämtade yttrandena får anses framgå, att lagstiftningen om jämkning av arrendeavtal varit till stort gagn och verksamt bidragit att lindra de svårigheter, som under kristiden uppstått för ett stort antal arrendatorer med avseende å fullgörande av arrendeavtal som lagstiftningen avser. Visserligen har, såsom framgår av yttrandena från ordförandena i de nämnder, som handlägga ärenden rörande jämkning av arrendeavtal, antalet anhängig-

gjorda ärenden hos nämnderna med undantag för den nämnd, som handhar ärenden från Skaraborgs län, varit förhållandevis ringa, men å andra sidan torde, såsom ock i allmänhet framhållits av ordförandena, lagens blotta tillvaro ha medfört, att de förhållanden lagen avser att reglera blivit ordnade på frivillighetens väg genom överenskommelser mellan jordägare och arrendatorer.

Beträffande spørsmålet huruvida ifrågavarande lagstiftning, vilken endast avser såvitt angår de fall, då arrendet skall utgöras genom avlämnande av jordbruksalster, tiden från och med den 14 mars 1941 till och med den 31 december 1942 och vad angår de fall, då arrendet utsatts i jordbruksalster att lösas med penningar, tiden från och med den 14 mars 1941 till den 14 mars 1942, skall givas giltighet under ytterligare ett år, har denna fråga i så gott som samtliga yttranden besvarats jakande. Endast ordföranden i nämnden för de norrländska länen har, med hänsyn till att inom dessa län icke synas förekomma arrenden av ifrågavarande slag, intagit en annan ståndpunkt i frågan. Vid remiss till lagrådet av 1942 års lagförslag åberopade jag som skäl för lagstiftningen i främsta rummet de dåliga skörderesultaten under åren 1940 och 1941 samt den stora stegringen i produktionskostnaderna för jordbrukets produkter. I fråga om skördeutfallet har detta för löpande produktionsår blivit avsevärt bättre än för de två tidigare åren. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas huruvida en lagstiftning av ifrågavarande innehåll alltjämt är av behovet påkallad. I sådana fall där arrendatorn förbundet sig att utgöra arrendet till minst hälften genom avlämnande av mjölk eller smör synes mig ett dylikt behov otvivelaktigt vara för handen. Dessa arrendatorer ha nämligen till följd av att mjölkproduktionen alltjämt ligger betydligt under den normala nivån icke kommit i ett så förbättrat läge genom det ökade skördeutbytet, att det kan anses försvarligt att nu borttaga den möjlighet att få till stånd en jämkning av arrendet, som genom förevarande lagstiftning öppnats för dem. Det torde jämväl böra beaktas, att prishöjningarna för jordbruksprodukterna endast hänföra sig till den efter år 1939 inträdda direkta produktionskostnadsstegringen, däri inbegripen den ökade ersättning för eget arbete, som tillkommit jordbrukets utövare. Vid beräkningarna har sålunda hänsyn icke tagits till ökade kapitalkostnader. I viss utsträckning kunna nu anförda skäl åberopas för en förlängning av ifrågavarande lagstiftning även i vad densamma gäller arrendatorer, som ha arrendet till minst hälften utsatt i jordbruksalster att lösas med penningar efter senast fastställda pris enligt litt. A i länets markgångstaxa eller enligt annan därmed jämförlig värdesättning. Emellertid torde genom det senaste årets skördeutfall dessa arrendatorers ekonomiska läge ha förbättrats i sådan grad att tillräckliga skäl knappast torde kunna åberopas för att beträffande dem utsträcka lagstiftningens tillämpning under ytterligare ett år.

Bestämmelserna i 2 § i ifrågavarande lag torde, med hänsyn till de regleringar som för närvarande gälla på jordbrukets område böra givas förlängd giltighet.

I fråga om storleken av den jämkning som enligt vad jag förut förordat bör kunna medgivas torde denna, där jordägaren och arrendatorn ej anorlunda åsämjas, icke utan synnerliga skäl böra bestämmas på sådant sätt att arrendet nedsättes med mer än två tredjedelar av prisstegringen efter den 14 mars 1940 å ifrågakomna jordbruksalster. Att såsom i ett yttrande ifrågasatts i fortsättningen medgiva en längre gående jämkning torde näppe- ligen kunna anses motiverat. Tillräckliga skäl torde å andra sidan ej föreligga att, på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit, skärpa de i 1942 års lagstiftning upptagna jämkningsreglerna. Den nya lag, som jag sålunda förordar, bör med de jämkningar, som påkallas av den begränsning jag tidigare föreslagit i dess tillämplighet och med hänsyn till dess giltighetstid, i huvudsak erhålla samma innehåll som 1942 års lag. I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet uppgjorts förslag till *lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall.*»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet. Vid granskning av det genom propositionen framlagda lagförslaget har utskottet icke funnit anledning till erinran mot detsamma. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande lagförslag måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 25 februari 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Forsslund, Löfvander, Olof Carlsson, Mannerskantz, Roos* och *Carl Eric Ericsson*;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Hallagård, Hermansson, Holm, fru Johansson*, herrar *Johnsson* i Kastanjegården och *Håstad*.